

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1616

32. De potestate Legati in statutis condendis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14007

facit, potest, quia est ius commune, *ca. de Simoniac. §. cap. Nihil de Simonia.*

Decimo septimo queritur. An possit Legatus dispensare cum his, qui nondum habent legitimam aetatem? In primis Legatus non dispensat cum eo, qui nondum attingit decimum quartum aetatis annum, ut proficiatur Religionem, vel testamentum faciat, quia in tali aetate non censetur quis plene compos rationis. Secundo Legatus, & Episcopus dispensant cum eo, qui ait vigesimum aetatis annum, ut habere queat personatus, & dignitates cura animarum carentes. *cap. 1. de temporibus ordinand. in 6.* Tertio ante Concilium Tridentinum Legatus, & Episcopus dispensare poterant cum eo, qui septennium excesserat, ut fieri possent Canonici, hoc enim permittitur, *in cap. ex eo, de at. §. qual. ord. ut ibi annotant Doctores.* Quarto nec Legatus, nec Episcopus dispensare queunt ut quis fiat Subdiaconus ante vigesimum secundum annum, aut Diaconus ante vigesimum tertium, vel Presbyter ante vigesimum quintum. *Conc. Trid. sess. 23. c. 12. de Reformat.* Hoc locum habet, ubi fuerit Conc. Tridentinum receptum. In locis vero, in quibus non est receptum, nec Legatus, nec Episcopus potest dispensare cum minore viginti quinque annis, ut fiat Presbyter, vel cum minore viginti annis, ut fiat Diaconus vel cum eo, qui non attingit decimum octavum aetatis annum, ut fiat Subdiaconus. *Clem. Generalem de atate, §. qual. ord. Quinto teste Gambaro de off. Lega. lib. 7. num. 448.* Legatus, vel Episcopus dispensare potest cum minore 25. annis, ut habeat dignitatem, & Canonicatum, vel aliud Beneficium simplex in eadē ecclesia: quod probat ex Rota Dec. 19. in antiquis, & Archidiacono *cap. 1. de Consuet. in 6.*

CAP. XXXI.

De potestate Legati in causis iudicialibus.

Primo queritur, Quae facultates concedi soleant Legatis in causis iudicialibus cognoscendis? Solent concedi sequentes, his verbis: *Ac etiam matrimoniales, beneficiales, & alias Ecclesiasticas, & spirituales, ac profanas causas quaelibet, ad Ecclesiasticum forum pertinentes, tam primo, quam appellationum quarumlibet à quibuscumque iudicibus Ordinariis, Legatis, & Delegatis, etiam per nos, & sedem praedictam deputatis, ad nos, & sedem eandem, seu quoscumque alios iudices interpositos pro tempore, & durante dicta legatione interponendas, etiam simpliciter, & de plano, & summarie sine strepitu, & figura iudicii, sola facti veritate inspecta per te, vel alium, seu alios, etiam citra unam vel duas dietas, dummodo non ultra tres, audiendi, cognoscendi, & tractandi, ac alii, vel aliis taliter audiendas, cognoscendas, & sine debito terminandas delegandi, illaque, etiam si per nos, aut alias auctoritate nostra delegata forent, seu alias coram quocumque penderent, etiam cum tibi placuerit, ad te aduocandi, & alius committendi.* Haec ibi.

Porro quae causae ad forum Ecclesiasticum pertineant, dixi superius lib. 3. cap. 53.

Si quaeras, Quid significant illa verba (*simpliciter, & de plano, ac summarie.*) Respondet Ioann. Andr. in *Clem. Sape, de verb. signif.* dicens, idem significare, haec omnia verba simul coniuncta (*simpliciter, & de plano ac summarie*) quod illud (*sine strepitu & figura iudicii.*) Quibus verbis tollitur ordo iudicii, qui alias omittitur vtiat processum, *l. Proletam. C. de sententiis, & interrogat. omni iudic.*

Ordo vero iudicii consistit in oblatione libelli, contestatione litis, assignatione dilationum, iuramento calumniae, instrumentorum, & testium productione: de quibus *in cap. Quoniam contra, de Probat.* Secundum igitur Ioannem Andream in illa *Clem. Sape,* adfertur per praedicta verba omnis ordo iudicii, praeterquam is, qui fuerit expressus. *Bart. in Extrauag. Ad reprimendum,* ait ex his verbis tolli ordinem iudicii, inductum iure positivo, videlicet Canonico, Ciuili, & municipalibus, non autem inductum iure diuino, vel naturali, cuiusmodi est creatio, qualicumque peritio, interrogatio per quodcumque quandoque facienda, ad causam cognoscendam, citatio partis ad sen-

tentiam. Prodest igitur praedictorum verborum clausula, ut procedi queat non obstantibus feriis hominum gratia inductis, ut non sit necessaria solemnis oblatio libelli, litis contestatio, ut dilationes fiant breuiores, frustratoria reiciantur, multitudines testium restringantur. De hoc verbo *sine figura iudicii* habemus textum in *l. 1. §. Similique modo. C. de Latina liber. tollen.* De illis verbis: *sola facti veritate inspecta* est textus in *l. 2. ff. de orig. iur.* Quibus verbis, quis sic iudex more arbitratoris, de quo in *l. 1. §. Quinti Vari, de iureiur. §. l. si societatem. §. Arbitrorum. ff. pro soc.* Vnde si veritas appareat, nulla omnia sollemnitas iuris positui vitiatur processum. Item clausula (*de plano*) tollit similiter omnem formam iure positivo inductam. Insuper clausula, *Nulla iuris solemnitate seruata,* tollit ea, quae sunt iuris diuini, vel naturalis, ut est creatio, & probatio causae duorum testium auctoritate confirmata.

Secundo queritur, An possit Legatus causas committere, antequam sit Prouinciam sibi delegatam ingressus? Potest. *Glossa in cap. Nouit. de offic. Legati,* id probat, quia commissio causae cognitionem non requirit. Si roges, An Iudex, cui Legatus causam commisit, possit iurisdictionem exercere, antequam Legatus Prouinciam ingrediarur? Potest, ut colligi videtur ex *l. obseruare, §. penult. ff. de offic. Procons. & Regidio Decis. 650. Gambaro de offic. Legati, lib. 8. num. 56.*

Tertio queritur, An possit causas committere Canonico in notis 25. annis? Non potest. *Glossa in cap. statutum, in verb. Canonico, de rescript. in sexto.* Hoc enim est priuilegium Papae, *cap. cum viginti, de offic. iud. deleg. & nullus alius, nisi Princeps, potest iura immutare. Clem. Ne Rom. de Elect.*

Quarto queritur, An possit Legatus causas committere Canonico supernumerario? Potest. *Francus in cap. statutum, de rescript. in sexto. Gamb. de off. Lega. lib. 8. num. 52.*

Quinto queritur, An Delegatus à Legato possit subdelegare, hoc est, possit alium Delegatum constituere? Duae sunt opiniones, Vna est dicentium non posse, quia id est priuilegium delegati à Principe. *Sic Archid. c. 2. de offic. iud. deleg. in sexto, Ioan. And. Dominio, & Francus ibidem. Innoc. in cap. cum Berold. de sent. & re iudic. Glossa in cap. Cum causam, de appellat.*

Alter sententia est, assententium posse. *Sic Bald. in l. 1. iudice. C. de iud. Alexan. in l. More, & lege sequenti ff. de iurisdic. omni. iudic. Angelus in l. Cum prator. ff. de iud. Abb. in cap. Cum Bertoldus, modo citato: quos sequitur Gambarus de offic. Legati lib. 8. num. 143.* Id probant, quia Legatus instar Principis habet Regiam facultatem, & dignitatem.

CAP. XXXII.

De potestate Legati in statutis condendis.

Extra Concilia posse statuta condere. *et. de off. Legati.*

Primo queritur, An possit Legatus statuta facere, quae perpetuo durent, etiam finita Legatione? Potest, ut colligitur ex *cap. ult. de offic. Legati. Innoc. ut aiunt Anton. cap. Ex parte 3. de verb. signif. §. cap. 1. de Loca. Innoc. in cap. Cum accessissent. de Constitut. Bartol. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure: qui habent iurisdictionem ordinariam, possunt statuta condere in perpetuum, & perpetua censentur, nisi ad tempus ponantur.*

Secundo queritur, Circa quae possint Legati statuta facere? Respondeo circa ea omnia, quae ad iurisdictionem ipsorum spectant, videlicet ad mores componendos, vicia corrigenda. *cap. Quoniam quidam distinet. 18.* Hoc enim etiam possunt Episcopi. At vero nec Episcopi, neque Legati possunt quidquam statuere contra ius commune ex toto, vel ex parte. *Glossa in cap. ultim. de iis, quae sunt à Pralato sine consensu Capituli, Felinus, & alii Doctores in cap. Quod super his, de Maioritate, & obed. Glossa in Clem. ne Romani, de elect.* Possunt tamen praeter ius commune statuere. Item contra non parentes iuri poenam addere, ut singuli facilius ius commune seruent. *Doctores in cap. 2. de consuet. Innoc. & Host. cum in ihibitio, de Claustr. de sponsat.*

Tertio

Tertio queritur An statuti Legatio um ligentur subditi cum extra provinciam delinquant? Hæc questio disputata fuit Padua, ut testatur *Alexand. in l. Ex causa. ff. De postulando*, & tandem conclusum est, non incurrere in poenam statuti a Legato conditi. Et quamvis Episcopus punire possit subditum, qui deliquit extra territorium, quando in ipso Episcopi territorio reperitur; ut commemorant in *auth. Quia in Provincia C. Vbi de criminibus agi oportet*; tamen quod ad delictum spectat, contra statutum non censetur delictum nisi in provincia commissum. *Dicitur in cap. 2. de consuet. in sexto.*

Quarto queritur, An possit Legatus concedere statutum contra statuta aliorum Legatorum? Potest, quia neque inferior, neque par potuit Legem imponere. *cap. Cum inferior. de Maior. & obed. & cap. Inferior. dist. 21.*

Quinto queritur, Quis possit statuta Legatorum interpretari? Respondeo, Legatione durante, ipsius esse sua statuta interpretari, si quid obsecrum, incertum ambiguumque contineant, quia eius est interpretari Legem, cuius est condere. *cap. Inter alia, de sent. excomm. Legatione vero fuita, interpretatio ad Papam devolvitur. Glossa in cap. Ex parte 3. de verb. signif.*

Sexto queritur, Quid possit Legatus in absoluendis excommunicatis? In primis potest absolvere ab excommunicatione quam quis contraxit, eo quod violentas manus in Clericum intulerit. *cap. Ad eminentiam, de sent. excomm. & cap. penult. de offic. Legati. Glossa in cap. Auctoritate. §. Inhibemus, de priuil.* Sed in dubium vocatur, An absolvere etiam possit, quando atrox est iniuria, vel læsio enormis? *Hofstien. in cap. Ad eminentiam, & cap. penult. supra citatis, & Speculator tit. de offic. Lega. §. Nunc dicamus*, negant, posse absolvere, eo quod tunc absolutio Papæ referuata videtur. *cap. Peruenit, de sent. excomm. ac teste Gambaro de offic. Lega. lib. 8. tit. de potestate Lega. in absoluendo ab excommunicatione.*

Communis opinio est, posse eum absolvere, & Felin. in *cap. prædicto, Ad eminentiam*, dicit posse absolvere, etiam si furisset quis homicida Clerici. Si queratur, Quenam censetur enormis læsio, & atrox iniuria? Respondeo, eam censeri, quæ est cum cæde Clerici, vel cum eiusdem effusione sanguinis. *cap. Pro illorum, de sent. excomm.* Item quæ fit in loco publico, & quæ lædit Abbatem, vel Episcopum. *Abb. in c. Pro illorum, citato.*

Item Legatus potest absolvere ab aliis excommunicationibus Papæ referuatis. *cap. Prædicto, Ad eminentiam*, nisi fuerit excommunicatio ita Papæ referuata, ut in ipsa Constitutione expresse dicatur, ut à nullo alio, nisi a Papa, possit absolui. *Clem. Grauis, de sent. excomm.*

Septimo queritur, Quid possit Legatus circa Indulgentias, hoc est, coadonationes peccatorum extra Sacramentum? Respondeo, posse Legatum eas concedere, quia est Ordinarius in Provincia sibi delegata. *Speculator tit. de offic. Lega. §. Superest.*

Quid si Legatus non sit Presbyter? Nihilominus tamen potest concedere indulgentias, quia est actus iurisdictionis, non Ordinis, ut habet communis opinio. *Calderin. in cap. Accedentibus, de Priuil. Abbas. in cap. Cum olim, De Maior. & obed. & c. Nostro, de poenit. & remiss.*

Si roges, Quanti temporis indulgentias conferre queat Legatus? *Speculator loco citato, vers. sed nunquid iure Legationis, & Calder. in cap. Postulasti, de poenit. & remiss.* dicunt: Decedere Legatum, ut non excedat numerum 40. dierum, quia is numerus taxatus est in Concilio. *cap. Cum exco, de poenit. & remiss. & cap. ult. eod. tit. in sexto*, ubi præcipitur ne alius, quam Papa, conferat indulgentias plurium dierum, quam quadraginta.

Quidquid sit de iure, consuetudine est receptum, ut Cardinales possint concedere Indulgentias 100. dierum. *teste Gambaro de offic. Lega. lib. 8. tit. Quid possit Legatus circa indulgentias. num. 8.*

Legatione finita, durant indulgentiæ auctoritate Legati concessæ, ut ait *Gambarus loco citato, num. 20.*

Quid si Legatus indulgentias daret vitia numerum taxatum; Valeret ne in eo numero, in quo posset concedere? *Valeret. Glossa in cap. ult. de poenit. & remiss.*

Nono queritur, Quid possit Legatus, vel Episcopus in ultimis testatorum voluntatibus mutandis? Respondeo, certi iuris esse nec Episcopum, nec Legatum vllam habere potestatem immutandi ultimæ voluntates, quando potest impleri id quod testator sua ultima voluntate constituit, hoc enim solius est Principis, ut habetur in *Clem. Quia contingit, de Religio. domi.*

At vero quando id, quod per testatorem statutum est, ad effectum deduci non potest, tunc non solum per Legatum, sed etiam per Episcopum mutari potest, ne legatum eadmodum remaneat. *l. legatum. ff. de testat. lega. & in Bar. rol. v. g. Titius centum legavit pro ædificando Monasterio, in certo loco, ubi ædificari reuera non potest, tunc Episcopi auctoritate, & non solum Legati, potest in alio loco ædificari. Abb. in cap. Nos quidem, & cap. Tua nobis, de testam. Ioan. Liguani. in Clem. citata, Quia contingit, Alex. consil. 73. vol. 7. Gambaro de offic. Lega. lib. 9. ad fin.*

Decimo queritur, Quo modo legatio finiatur? Respondeo, eam finiri quatuor modis. Primo lapsu temporis, quando datus est Legatus ad certum tempus spatium. Secundo morte ipsius Legati. Tertio, quando Papa Legatum reuocat. Quarto, quando Legatus provinciam sibi demandatam egreditur animo, & voluntate nunquam redeundi ad legationem: quod locum habet, quando facultatem habet à Papa legationem finiendi à loqui enim non potest legatione abigere. Hos quatuor modos enumerat *Glossa in c. Præsentis, de off. Lega. in sexto.*

Vndecimo queritur, An Papa eo ipso quo creat secundum Legatum in Provincia, videatur primum? *Glossa in cap. Non autem 7. questio. 1. videtur sentire, non reuocare, & Abbas in cap. Volentes de off. Lega. dicit esse multorum sententiam, non reuocare, quia in eo capite habetur, per aduentum Legati in Provinciam, auctoritatem Legati nati non desinere. Sic etiam censuit *Speculator tit. de off. Legati. & Finiter. Dominie. & Franchus in c. Licet. de offic. iudic. ordin. in sexto. & Gambaro de offic. Lega. lib. 9. num. 13. testatur hanc esse communem sententiam. Sed Cald. ut citat *Gambaro, & Andreas Siculus affirmant eo ipso reuocare. Prima opinio tanquam communis est tenenda: nihil enim cum iure pugnat, ut in Provincia sint duo Iudices ordinarii. l. i. ff. de offic. Consu. Item sicut primus tutor, non eo ipso reuocatur, quo datur secundus. l. 2. C. de testamentis iur. Sic etiam non censetur sublatus primus Legatus, eo ipso, quo secundus instituitur.***

Duodecimo queritur, An si Papa reuocet omnes facultates concessas à suis decessoribus quibusvis Nuntiis Apostolicis, reuocentur facultates Legatis à latere concessæ? Minime. Primo, quia generali Nuntiorum appellatione non intelliguntur Legati à latere, qui habent excellentiorem horis, & auctoritatis gradum.

Decimotertio queritur, An Legato surrolo facto, legatio finiatur? Non finitur, quamvis reuocabitur ob furoris euentum. Episcopo vero in furorem lapsus datur adiutor, *cap. Grandi. De supplen. neg. sig. Prælat. in sexto. Et in l. Qui surrore. ff. de statu homi.* habetur propter furorem nec iurisdictionem, nec dominium amitti.

Decimoquarto queritur, An finiatur officium, & potestas Legati, vacante sede Apostolica. Non finitur quandoque datus est Legatus ad beneplacitum Sedis Apostolicæ, quia Apostolica sedes non moritur. *cap. Legatus, de offic. Legati in sexto. secus esse t, si Legatus crearetur ad beneplacitum Papæ. cap. Si gratiosa, de rescript. in sexto. nam voluntas hominis morte finitur, & desinit.*

Decimoquinto queritur, An excommunicato Legato, qui eius locum tenet, possit causas cognoscere, & tunc dicatur: Non potest, ut colligitur ex *cap. 1. de offic. Vicarii in sexto. & Innocentio in cap. Licet vndique, de off. iud. deleg.*

Decimosexto queritur, An quæ gerit Legatus reuocatur, sed

sed reuocacionem ignorans, valeant? Respondeo, valeat, vt colligitur ex iis, quæ tradunt Ioannes Andr. in Clem. 1. d. 1. in l. Barbatus, vbi. Item quæro aliquis, ff. de offic. Præto.

C A P. XXXIII.

De Priuilegiis quibus Legati gaudent.

De hac re agit Sclua de Beneficiis part. 2. quæst. 3. num. 13. vbi primum priuilegium numerat, quod ipsum per legentes in triginta septem pœnas incurrunt, vt colligitur ex cap. Felices. de pœnis in sexto. Et Clem. si suadens. eod. tit.

Secundum Priuilegium: Quando Cardinales sunt Legati, conferre possunt Beneficia, etiam ad Papam deuoluta. Glossa in Extrauagante Ioannis 22. que incipit. Execrabilis. de pœnis in verb. sublimitatem.

Tertium Priuilegium: Legati possunt absoluerre eos qui sunt excommunicati, eo quod manus uolentas in Clericum iniecerint. cap. Ad ommentum, de sent. excomm. vt dixi superius.

Quartum Priuilegium: Legati urbem egressi possunt uti insignis Apostolicæ dignitatis, videlicet equo albo, uestibus rubris, freno, calcaribus aureis. Hostien. in c. Antiqua. de Priu.

Quintum Priuilegium: Legati possunt dici Patritii, Glossa in præl. extrauag. in verb. sublimitatem.

Sextum: Prælati Cardinales censentur pars corporis Papæ more Senatorum. Glossa loco citato.

Septimum Priuilegium: Cum primum creatus est Legatus, censetur solutus omni vinculo patriæ potestatis. Glossa in eod. loco quem retulimus.

Octauum Priuilegium: Cardinali asserenti se esse Legatum Apostolicæ Sedis, creditur abque litteris, de hoc dixi superius.

Nonum Priuilegium: Legato Cardinali creditur abfque actis in his, quæ coram eo facta sunt. Hæc Priuilegia recenset Glossa in dilla Extrauag. Sed ex his, quæ hæcenus dixi, multa alia Priuilegia Legatis concessa colliguntur.

C A P. XXXIV.

De officio, & Potestate Conseruatoris.

Nillus est in iure Canonico titulus de Conseruatoris officio, aut potestate, sed de eo agitur cap. 1. 2. & 3. de officio iudicis deleg. in sexto.

Primo quæritur, Quisnam appellatione Conseruatoris intelligatur? Conseruator est Iudex à Papa datus ad defendendos aliquos contra manifestas iniurias, iudiciali non utens indagine. c. statumus, de offi. iud. deleg. in sexto.

Secundo quæritur, An Conseruator sit Iudex Ordinarius, an delegatus? Archid. & Ioan. Andr. & alii in cap. 1. de officio iud. deleg. in 6. aiunt esse Iudicem delegatum, vt colligitur ex cap. 1. & 2. de officio iud. deleg. in sexto.

Tertio quæritur, Quot sint genera Conseruatorum? Ioan. Andreas cap. 1. citato ponit tria genera, Conseruatorum: Aliqui dicuntur, inquit, contra Latrones. Et pradones: alii qui contra eos, qui priuilegia quibusdam concessa perfringunt, aut violant: Aliqui dantur contra iniurias, & offensas manifestas. Et in his casibus iudiciali indagine non utuntur, id est, non procedunt quasi dubii de veritate vel iustitia, vt ait Glossa, per iudicialem causæ cognitionem siue examinationem: vt inferius dicam.

Quarto quæritur, Quisnam possit dari, siue constitui Conseruator? Possunt Conseruatores dari episcopi, & eorum superiores, item Abbates: & ii, qui in Cathedralibus, vel Collegiatis ecclesiis habent dignitates, vel personatus: Alii vero iure dari non possunt, cap. ult. de officio iud. delegati in sexto. Item non potest quis esse Conseruator sui Conseruatoris, aut sui Domini, in cuius dominio, & potestate est, exceptis Conseruatoribus, qui dantur Regibus vel Principibus cap. ult. de officio iud. deleg. in sexto.

Quinto quæritur, Quo differat Conseruator, & Iudex delegatus? Ioannes Andreas in cap. ult. citato de officio iud. de-

leg. in sexto, dicit in multis differre, quæ ex illo colligit. Primo, quia Iudex delegatus, potest esse Canonicus ecclesiæ Cathedralis, Conseruator non item. Secundo, quia eius, qui mihi datus est Iudex delegatus, possum esse Iudex delegatus in alia causa saluo iure recusationis; sed eius qui mihi datus est Conseruator, non possum ego esse Conseruator, etiam si apponatur exceptio. Tertio, saluo iure recusationis, cum qui est mihi subditus, possum petere, & impetrare Iudicem delegatum, Conseruatorem non item. Quarto, Iudex delegatus à Principe, causam sibi demandatam, & commissam, potest alteri ex toto, vel ex parte committere. cap. Pastoralis, de officio iud. deleg. sed Conseruator non potest. Quinto Iudex delegatus etiam si se ingerat in his, quæ non sunt iurisdictionis, non efficitur pœna in prædicto capite constituta, quia hoc non inuenitur expressum in iure, secus est de Conseruatore, His exceptis, inquit Ioannes Andreas, in ceteris Iudex delegatus & Conseruator conueniunt.

Sexto quæritur, Cuius sit Conseruatorem dare? Est inquit Ioannes Andreas in cap. 1. & 2. de officio iud. deleg. in 6. Romani Pontificis, non Apostolici Legati, etiam à latere.

Septimo quæritur, Quidnam possit Conseruator ratione officii quo fungitur? Potest cognoscere de iniuriis, & violentis solum manifestis cap. 1. & 2. de officio iud. deleg. in sexto. Potro manifestæ iniuriæ intelliguntur eæ, quæ ita notoriæ sunt, vt nulla probabili tergiversatione celari queant. cap. Ex parte, de verbor. signif. Vnde de iniuriis dubiis cognoscere nequit: illæ enim sine indagine iudicari non possunt: & Conseruator indagine non utitur. c. 1. de officio deleg. in sexto. Quid si initio dubiter Conseruator iniuriam sit manifesta, & an ad suam iurisdictionem, & forum spectet? Tunc reuera potest inquirere, vt sciat, an sit notoria iniuria, & an sit suæ iurisdictionis. Quid item, si is, iniuriam intulit, neget eam esse notoriam? Tunc quamuis negatione res videatur fieri dubia. l. 3. C. Quibus ad libertatem proclam. non licet. Potest Conseruator testes, & probationes recipere ad cognoscendum, an iniuria illa sit notoria: sic enim sciet, pertineat nec ne ad suam iurisdictionem, quod quilibet Iudex potest cognoscere. l. 3. ff. de iudic. alioqui enim inutile esset eius officium. cap. super litteris, de rescript. & l. si quis ff. de iud. & si factum notorium inuenit, procedat: sin minus, à procedendo desistet, quia ius non habet defendendi simpliciter iniuriam, sed notoriam duntaxat. Item potest vocare reum, qui si factum confiteatur, tunc Conseruatoris iurisdictioni subicitur: eo vero negante factum, probationes admittere, ad sciendum, sit, nec ne notorium factum.

Quæ res, quid dicendum, si reus confiteatur quidem se fecisse, sed suo iure usum fuisse? Tunc quidam censent, Conseruatorem non posse contra eum procedere: sed alii probabilius opinantur posse eum testes, & probationes admittere ad cognoscendum, an sit iniuria notoria, vt colligitur ex c. bona, de electio. Alioqui enim facile reus Conseruatoris iudicium effugeret.

Si iterum quæras, An sit Conseruatoris, defendere non solum ab iniuria notoria, quæ est illata, sed etiam ab ea, quæ probabiliter creditur inferenda? vt si quis paratus sit ad inferendam iniuriam his, quibus datus est Conseruator. Potest, inquit, Ioan. Andreas, tunc prohibere ne iniuria inferatur, & potest excommunicare & punire. c. sacris, de sent. excom. Si autem iniuria fuerit illata, potest per censuras ecclesiasticas compellere reum ad satisfactionem idoneam exhibendam.

Quid si reus factum quidem fateatur, sed neget esse notorium? Potest tunc Conseruator procedere ad sententiam ferendam, quia per confessionem factam a reo in iudicio, delictum notorium est. c. Vstra. & cap. ult. de Cohabit. Clerico. & mulierum.

Octauo quæritur, Quem modum tenere debeat Conseruator in procedendo? Respondeo in primis: Quamuis iudiciali indagine non utatur, habet tamen in notoriis omnem iurisdictionem, omnia enim, sine quibus